

Razvoj muzičke nauke u Hrvatskoj u XX stoljeću

Devetnaesto stoljeće je razdoblje u kojemu evropska muzikologija postiže svoje prve velike uspjehe, u kojemu se ona razvija kao cjelovita nauka, jasno određenih ciljeva, zadataka i metoda. Muzikologija stječe konačno priznanja koja joj određuju mjesto među drugim naukama kojima ona postaje potpuno ravnopravna. Taj svoj položaj glazbena će nauka u našem stoljeću još jače učvrstiti, a područja svog interesa još će više proširiti. U prošlom stoljeću, u njegovoj drugoj polovini, muzikologija dobiva svoje prve predstavnike na univerzitetima. Osnivaju se muzikološke katedre koje postaju rasadnici mladih učenjaka, mjesta na kojima oni stječu svoju stručnu naobrazbu.

Muzikološke su katedre, i s njima povezani muzikološki instituti, ključne točke bez kojih je redoviti, plodan i sistematski razvoj glazbene nauke u jednoj zemlji takoreći nemoguć. Pođemo li s te konstatacije bit će odmah razumljivo da se u Hrvatskoj ne samo u XIX već ni u XX stoljeću nije moglo očekivati brojnijih rezultata na području glazbene nauke jer su nedostajali osnovni uvjeti za organizirani glazbeno-znanstveni rad. U Hrvatskoj, naime, do danas nema muzikološke katedre na filozofskom fakultetu univerziteta¹. Sve što je postignuto na polju muzičke nauke, postignuto je radom izoliranih pojedinaca koji su stručnu naobrazbu stekli u inozemstvu ili samoučki ili — u najnovije vrijeme — na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani na kojemu je muzikologija uvedena 1962.

Ipak, u Hrvatskoj su učinjeni i pokušaji da se pomanjkanje muzikološke katedre ublaži. God. 1948. osnovan je u Muzičkoj akademiji u Zagrebu historijski odjel sa svrhom da odgaja pretežno glazbene publiciste i kritičare. Na odjelu je dosad diplomiralo 37 studenata od kojih su se neki istakli svojim radovima i postigli stupanj doktora muzikologije na univerzitetima u Jugoslaviji i u inozemstvu. Diplomске radnje izrađene u tom odjelu većinom obrađuju likove i pojave iz hrvatske glazbene povijesti. Najuspjelije diplomske radnje, s obilježjima naučno-istraživačkog rada, već su na raznim mjestima objavljene.

God. 1953. utemeljila je Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu svoj odjel za glazbenu umjetnost koji je kroz preko 15 godina postojanja razvio priličnu izdavačku djelatnost objavljujući skaldbe hrvatskih glazbenika iz proteklih vremena (u seriji »Spomenici hrvatske muzičke prošlosti«) kao i djela suvremenih hrvatskih skladatelja. Odjel je izdao i nekoliko monografskih publikacija te dva muzikološka zbornika.

God. 1967. osnovala je Muzička akademija u Zagrebu Muzikološki zavod koji zbog razloga

objektivne naravi nije mogao odmah započeti svoju djelatnost. Zavod ima pred sobom niz dugoročnih zadataka: sređivanje, katalogiziranje i proučavanje arhivalija na području Hrvatske; fotokopiranje i katalogiziranje rukopisa i štampanih djela rane hrvatske glazbe u zemlji i inozemstvu; stvaranje centralne muzikološke kartoteke; muzikološku bibliografiju na glavnim svjetskim jezicima (od 1941. nadalje); pripremanje kritičkih djela iz ranijih razdoblja hrvatske glazbe; rad na objavljivanju opsežnog priručnika povijesti hrvatske glazbe u više svezaka. Zavod će svake godine objavljivati zbornik kraćih muzikoloških rasprava.

Suradnja svih navedenih faktora mogla bi u budućnosti dati povoljne rezultate. Studij muzikologije u samom Zagrebu, koji će osigurati svježje muzikološke kadrove te aktiviziranje Muzikološkog zavoda na svim predviđenim sektorima, uz korisnu suradnju s Odjelom za muzičku umjetnost Jugoslavenske akademije, budi ozbiljne nade da će razvoj muzičke nauke u Hrvatskoj raspolagati sa svim onim normativima koji su već odavna djelatni u velikim evropskim muzikološkim centrima.

A sada nekoliko riječi o predstavnicima glazbene nauke u Hrvatskoj u XX stoljeću.

Odmah nakon prvog svjetskog rata započinje svoju muzikološku djelatnost Božidar Širola (1889—1956), prvi hrvatski doktor muzikologije, učenik R. Lacha na bečkom univerzitetu i plodan skladatelj. U svojoj disertaciji obradio je glazbeni folklor iz Istre, najavljujući time svoje potonje dugotrajno bavljenje problemima folkloru. Najvažniji su plodovi njegova rada na tom području *Hrvatska narodna glazba* (1940), izvrsna sinteza obilježja hrvatskog glazbenog folkloru te opsežna studija *Sviraljke s udarnim jezičkom* (1937). Kao historičar Širola je napisao *Pregled povijesti hrvatske muzike* (1922), prvi svoje vrste u hrvatskoj muzičkoj literaturi. God. 1942. objavio je djelo *Hrvatska umjetnička glazba* koje tretira istu materiju ali u potpuno drukčijoj koncepciji. Širola se ne može osporiti značenje pionirskog rada u prikupljanju zaista velikog broja vrijednih činjenica, ali na historiografskom polju on ostaje ipak pretežno kroničar koji ne vrednuje ljude i djela, ne podvrgava njihove uspjelije kompozicije stručnoj analizi i ne određuje im mjesto u razvoju hrvatske glazbe. — Isto je takav kroničar i Antun Goglia (1867—1958), samouk koji se razmjerno kasno počeo baviti proučavanjem prvenstveno zagrebačkog glazbenog života u prošlom stoljeću. Među ostalim

1. Od jeseni 1970. stvari će krenuti na bolje jer će se na zagrebačkoj Muzičkoj akademiji otvoriti muzikološki odjel u kojemu bi studenti dopunjavali svoj studij upisom drugih predmeta na Filozofskom fakultetu. Bio bi to rani primjer novog tzv. interfakultetskog tipa studiranja.

ostavio je osnovno djelo za upoznavanje djelatnosti Hrvatskog glazbenog zavoda, objavljeno 1927., o stogodišnjici utemeljenja te nadasve značajne ustanove, u razvoju hrvatske glazbene kulture, te je o mnogim hrvatskim glazbenicima prošlog i ovoga stoljeća napisao iscrpne bio-bibliografske radove (Zajc, Wisner-Morgenstern, Eisenhuth, Šafraček-Kavić, Širola i dr.) — Franjo Dugan (1874—1948), skladatelj orguljaš i teoretičar, objavio je i veći broj članaka i studija u kojima je u prvom redu tretirao probleme crkvene glazbe. — Artur Schneider (1879—1946) nije bio muzikolog već povjesničar umjetnosti, ali je kao iskusan metodičar i veliki ljubitelj glazbe s uspjehom dao nekoliko priloga i hrvatskoj muzikologiji. Njegova rasprava o životu i djelatnosti čuvenog violiniste i skladatelja hrvatskog podrijetla Ivana Mane Jarnovića (1745.—1804), objavljena u časopisu »Sv. Cecilija« 1943., veoma je vrijedan muzikološko-historiografski rad u kojemu je nakon nekoliko decenija marljivog i ustrajnog prikupljanja činjenica u inozemnim arhivima, Jarnovićev život konačno svestrano osvijetljen. Ali Schneider se na životopisu ovoga umjetnika zaustavio. Estetsko-analitičku studiju o njegovim djelima nije napisao. — Nestor hrvatskih muzikologa Antonin Zaninović (1879), dominikanac, u svojim se brojnim raspravama dotakao posebno paleografskih problema u spomenicima hrvatske srednjovjekovne muzike, ali se bavio i folklorom obrađujući crkvene popijevke iz Dalmacije i božićne kolede.

Jedan od najstarijih današnjih hrvatskih muzikologa je Dragan Plamenac (1895), učenik G. Adlera u Beču. Plamenac je do danas jedini muzikolog iz Hrvatske kojemu je uspjelo steći međunarodni ugled. Predavajući 1928.—1939. kao privatni docent muzikološke predmete na zagrebačkom filozofskom fakultetu, on je učinio dosad jedini pokušaj da se studij muzikologije, makar u nepotpunom obliku, uvede u univerzitetsku nastavu u Hrvatskoj. Taj pokušaj nije, nažalost, imao budućnosti. Nastanjen od 1939. u Sjedinjenim Državama, Plamenac je kroz više godina bio profesor univerziteta u Urbani (Illinois). On je veoma uspješno istraživao hrvatsku glazbenu prošlost, osvjetljujući posebno djelatnost tako istaknutih skladatelja i reproduktivnih glazbenika kao što su Ivan Lukačić (oko 1587.—1648) i Toma Cecchini (oko 1580.—1644.) te je 1935. objavio 11 moteta I. Lukačića iz njegove zbirke »Sacrae Cantiones«, učinivši ih time pristupačnima današnjoj izvodilačkoj praksi. O Cecchiniju objavio je 1938. temeljitu i iscrpnu bio-bibliografsku studiju u izdanju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. God. 1935. organizirao je koncert s djelima ne samo te dvojice umjetnika već i drugih hrvatskih skladatelja iz XVI i XVII stoljeća pa su tom prilikom kompozicije iz hrvatske glazbene prošlosti po prvi put zazvučale poslije nekoliko stoljeća. Otkako se Plamenac nastanio u Americi njegov je znanstveni interes krenuo drugim putem i on se posvetio proučavanju evropske glazbe XIV i XV stoljeća. U

Sjedinjenim Državama objavio je 1947. drugi svezak sabranih Ockeghemovih djela (prvi svezak izašao je u Njemačkoj još 1927.). Pažnju međunarodne muzikološke javnosti izazvao je otkrićem bogatog zbornika instrumentalne glazbe iz XIV st. u Faenzi (1951) koji je transkribirao u današnje notno pismo i priredio za štampu. Velik broj njegovih studija objavili su ugledni evropski i američki muzikološki časopisi.

U Beču je stekao doktorat muzikologije i Pavao Markovac (1903—1941), ali se za svog razmjerno kratkog života nije bavio izrazito muzikološkim studijama. On je mnogo truda uložio u podizanje umjetničkog života radničkog staleža u Hrvatskoj te je kao glazbeni pisac znatno pridonio pročišćavanju pojmova, tumačeći muzičke pojave na nov način: on je prvi u Hrvatskoj počeo objašnjavati razvoj evropske glazbene kulture povezujući je s društvenim razvitkom. — Josip Andreis (1909) usmjerio je svoj istraživački rad k starijim i novijim razdobljima hrvatske glazbene povijesti te je objavio niz studija o F. Livadiću, J. Gotovcu, B. Kuncu, M. Cipri. U drugim je djelima nastojao ostvariti veće historijske sinteze (*Historija muzike*, 3. sv., 1951—54., drugo izd. u 2. sv., 1966.), također i s obzirom na razvoj hrvatske glazbe (*Razvoj muzičke umjetnosti u Hrvatskoj*, u kolektivnom radu »Historijski razvoj muzičke kulture u Jugoslaviji«, 1962.). Uredio je uz to *Muzičku enciklopediju* (2 sv., 1958—63, izdanje Jugoslavenskog leksikografskog zavoda). — Krešimir Kovačević (1913) stekao je doktorat muzikologije u Leipzigu s disertacijom o međimurskim narodnim napjevima. Pretežno publicist i kritičar, dao je u svom najznačajnijem radu *Hrvatski kompozitori i njihova djela* (1960) uspjele portrete istaknutih hrvatskih muzičkih stvaralaca uz analize njihovih najuspjelijih skladbi. Hrvatskoj glazbi, osobito suvremenoj, posvećene su i druge Kovačevićeve veće i manje studije. — Skladatelj i autor školskih priručnika, Hubert Pettan (1912.) je u izdanjima Jugoslavenske akademije 1956. objavio opsežan, višestruko sastavljen *Popis skladbi Ivana Zajca*, dragocjenu predradnju za — još uvijek nepostojeću — monografiju o ovom velikom hrvatskom skladatelju iz druge polovine prošlog stoljeća.

Prerano umrli skladatelj i dirigent Albe Vidaković (1914.—1964), veoma istaknut predstavnik hrvatske crkvene glazbe, svakako je, uz Dragana Plamenca, najdarovitiji hrvatski muzikolog. Završivši studij kompozicije i paleografije na Visokoj školi za crkvenu glazbu u Rimu, on je u nizu veoma uspjelih studija očitovao golemo znanje i veoma razvijen dar zapažanja. Njegovi su najznačajniji radovi objavljeni u izdanjima Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. *Sakramentar MR 126 Metropolitanske knjižnice u Zagrebu* (1952), *Vinko Jelić (1596.—1636.?) i njegova zbirka duhovnih koncerata i ricercara »Parnassia militia«* (1957.; pored opsežne uvodne monografske studije sadrži transkripciju i realizaciju continua čitave zbirke), *Asserta musicalia (1656.) Jurja Križanića i njegovi ostali rado-*

vi s područja glazbe (1965) s opširnim komentarom uz svaku od 20 Križanićevih teza-tvrđnja (asserta). Vidaković je bio posljednji urednik časopisa »Sv. Cecilija« prije prekida njegova izlaženja (1944). Obnovljena »Sv. Cecilija« posvetila je ovom istaknutom hrvatskom muzikologu i skladatelju dva prigodna članka povezana uz petogodišnjicu njegove prerane i neočekivane smrti (M. Leščan, *In memoriam. Albe Vidaković, Sv. Cecilija*, XXXIX, 1969., br. 1 — Lj. Galetić, *Muzikološki rad A. Vidakovića, Sv. Cecilija*, 1969., br. 3. U tom istom broju donosi glazbeni prilog Vidakovićevu *Fantaziju i fugu za orgulje u f-molu*).

U novije vrijeme istakao se muzikološkim radom i *Ladislav Šaban* (1918) ugledni klavirski pedagog, redoviti profesor Muzičke akademije u Zagrebu. On se posebno i uspješno bavi razvojem hrvatskog glazbenog školstva, historijatom Hrv. glazbenog zavoda i gradnjom orgulja u Hrvatskoj. — Priznat kao plodan skladatelj, višestruko nagrađen, *Lovro Županović* (1925.) se temeljito bavi istraživanjem hrvatske muzičke povijesti. Uz svoje najznačajnije muzikološke djelo, monografiju *Vatroslav Lisinski (Život-djelovanje, 1969)* kojom je stekao naslov doktora muzikologije na filozofskom fakultetu u Ljubljani (Županović je organizirao i cjelokupnu proslavu Lisinskog 1969., u povodu 150-godišnjice umjetnikova rođenja), istraživao je hrvatsku glazbu XVI i XVII stoljeća i o njoj objavio više zapaženih članaka i studija. — *Ivo Supićić* (1928) je muzikološko-estetski studij dovršio doktoratom na pariškoj Sorbonni. Među hrvatskim muzikolozima mlađe generacije Supićić kao učenjak zauzima posebno mjesto. On se jedini s toliko temeljitosti i znanja posvetio izučavanju glazbene sociologije i glazbene estetike, postigavši na tom području značajne rezultate koji po svojoj vrijednosti prelaze regionalne hrvatske okvire. Suradnik brojnih evropskih časopisa, objavio je 1957. u Parizu vrijednu estetsku radnju *La Musique expressive*. Njegova doktorska disertacija *Elementi sociologije muzike* (1964., izdanja Jugosl. akademije znanosti i umjetnosti) pionirsko je djelo u čitavoj muzičko-sociološkoj literaturi. God. 1969. objavljen je njezin prijevod u Varšavi. U rukopisu je Supićićevo veoma opsežno djelo *Estetika evropske muzike*.

Poslije *A. Vidakovića* *Marijan Grgić* (1929) je zacijelo jedan od najboljih poznavalaca srednjovjekovne crkvene muzike u Hrvatskoj i izvrstan glazbeni paleograf. O hrvatskoj starocrkvenoj glazbi objavio je više uspješnih studija, među ostalim *Najstarije zadarske note* (Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru, sv. XI—XII, 1965) i *Osorski navještaj blagdana iz god. 1081.* (Arti musices, sv. I, 1969). *Zoran Hudovsky* (1930) je u svojoj doktorskoj disertaciji izrađenoj na filozofskom fakultetu u Grazu istražio muzički život srednjovjekovnog Zagreba na temelju arhivskih dokumenata

(*Razvoj muzičke kulture u Zagrebu od XI do kraja XVII stoljeća* (obj. 1969. u izdanjima Jugosl. akademije znanosti i umjetnosti). — *Koraljka Kos* (1934), doktor muzikologije Filozofskog fakulteta u Ljubljani očituje u svojim radovima interes za starija i novija razdoblja hrvatske glazbene povijesti. U svojim najznačajnijim raspravama prikazala je razvoj solo-pjesme u Hrvatskoj od Ilirizma do prvog svjetskog rata (*Hrvatska umjetnička popijevka od Lisinskog do Berse*, 1965., izdanja Jugosl. akademije znanosti i umjetnosti) te glazbene instrumente u srednjovjekovnoj likovnoj umjetnosti Hrvatske (to je tema njezine disertacije koja je objavljena 1969., također u izdanjima Jugosl. akademije). — *Bojan Bujić* (1937), koji je doktorat muzikologije postigao na oxfordskom stekao je već i znatna priznanja (danas predaje na sveučilištu u Readingu u Engleskoj). Njegovo područje rada je muzička paleografija i stara dalmatinska glazba (*Cecchinijeve mise iz 1617.*, *Arti musices*, sv. I, 1969.).

Gornjim imenima moglo bi se pridodati još poneko, iz srednje i mlađe generacije: *Andelko Milanović* (brojne studije i članci s područja crkvene muzike), *Marija Kuntarić* (monografija o Blagoju Bersi, 1959., izd. Jugosl. akademija), *Branka Antić*, *Bojana Ivančević*, *Andrija Tomašek*, *Mirjana Škunca*, *Seadeta Midžić*.

Više učenjaka posvetilo se izučavanju hrvatskog muzičkog folklora. Imenima *B. Širole*, *I. Matetića-Ronjgova* i *A. Dobronića* dodajmo još tri: *Vinko Žganec* (1890) bio je neumoran sakupljač narodnog blaga u raznim hrvatskim pokrajinama, osobito u Međumurju i Zagorju; on je autor brojnih zbirki narodnih napjeva i velikog broja rasprava o obilježjima hrvatskih folklornih područja. *Cvjetko Rihtman* (1902) nastanjen u Sarajevu, uspješno se i višestruko bavi problemima bosanskog folklora. Među mlađim etnomuzikolozima posebno se ističe *Jerko Bezić* (1929), osobito svojim radom na izučavanju glagoljaške glazbe Hrvatskog primorja; njegova dosad najznačajnija radnja s tog područja je disertacija *Razvoj i oblici pjevanja u sjevernoj Dalmaciji* (1969.).

Obogaćena novim snagama i naporima, muzikologija se u Hrvatskoj razvija sve plodnije i uspješnije pa su izgledi za njezinu budućnost doista vedri i optimistički.¹

¹ Pisac ovih redaka objavio je 1965. u Radu Jugosl. akademije, knj. 337. opširnu studiju pod naslovom *Rezultati i zadaci muzičke nauke u Hrvatskoj*. Citatelj u kojemu gornja radnja pobudi zanimanje i želju za temeljitijim poznavanjem građe koja je u njoj sumarno iznesena, naći će u navedenoj studiji mnogo iscrpnijih podataka. Ta će studija, znatno nadopunjena, biti štampana na engleskom jeziku pod naslovom *Musicology in Croatia*, u izvanrednom broju godišnjaka »Arti musices« koji izlazi u proljeću 1970.